

"İ'lem Eyyühe'l-Azîz! Sâni'in vahdetine en sadık şahidlerden birincisi: Cüz'î ve küllî eşyalarda görünen vahdetlerdir..." Devamıyla izah eder misiniz?

Eşya ve eşya arasındaki dayanışma, cevaplaşma, yardımlaşma, kenetlenme gibi fiiller, eşyanın birliği ve vahdeti oluyorlar. Güneş ile tarladaki mahsulün arasındaki şiddetli alışveriş, güneş ile tarla arasındaki bir vahdettir. Yani domatesin olgunlaşp kızarmasında güneşin yardım ve cevabı bir cihetle vahdet ipi oluyor.

Eşyanın vahdeti kainatın bütün unsur ve parçaları arasındaki şiddetli münasebet ve ilişkiye kinaye olan bir terkptir. Havanın toprağa yağmur, toprağın havaya buhar vermesi bir çeşit yardımlaşmadır. Güneşin toprakta yağmuru buharlaştırması da; güneşin bu yardımlaşmadaki katkısı ve yardımıdır. Kainatın her bir cüzünde bu münasebet vardır. Bu da Allah'ın varlığına ve birliğine en büyük bir delildir ki; **bir Zat var ki, birbirinden habersiz şeyleri birbirinin yardımına koşturuyor**, denilmek isteniyor.

Allah kainatta her şeyi, cüzi külli nispetinde yarattığı için, cüzi kiminse külli de onundur, ya da külli kiminse cüzi de onundur, bu hakikat şirke ve küfre geçit vermez. Bir şeye Rab olabilmek, her şeye Rab olabilmekten geçer. Öyle ise kavak ağaçlarını yeryüzünde kim dikip büyüttü ise, bütün kainat ve onun içindeki her şey; O'nun kudret ve tasarrufundadır demektir. Zira kavak ağacının büyüüp yeşillenmesi için, bütün kainatın bir fabrika gibi işleyip çalışması gerekir. Demek kavak ağacı cüzi, kainat ise küllidir; külli ile cüzi ise bölünmez ve parçalanmaz birer sanattırlar ve sanatkarların tek ve yekta olduğuna ittifak ile işaret ediyorlar demektir.

"İ'lem eyyühe'l-aziz! Sâniin vahdetine en sadık şahitlerden birincisi, cüz'î ve küllî eşyalarda görünen vahdetlerdir. Çünkü, herhangi birşey zerreden âleme kadar vahdetle muttasıf ve alâkadardır. Öyle ise, Sânde de vahdet var. Öyle ise Sâni Ehaddir."(1)

"...cüz'î ve küllî eşyalarda görünen vahdetlerdir."

Bir önceki İ'lem'de cüz' ve küll'ün Allah'ın birliğine delâletleri işlenmişti. Burada ise, aynı konu cüz'î ve küllî kavramları açısından ele alınıyor. Nur'larda çokça işlendiği için bu kavramları kısaca hatırlayalım:

Cüz', parça demektir; **küll** ise bütün. Cüz'î, küllînin bir ferdidir; küllî ise bir şahs-ı

manevidir, o cüz'inin dahil olduğu nev'in ismidir. **Bir örnek:**

Küll ve cüz'z: İnsan bedeni küll'dür, bir tek organı ise o küll'den bir cüz'dür. Bedeni yaratan kim ise o organı da yaratan odur. Kâinat bir külldür. Sistemler onun cüzleridir. Güneş Sistemi bir külldür, gezegenler onun cüzleridir. İnsan külldür, organlar onun cüzleridir. Küll'ü kim yaratmış ise onun cüzlerini yaratan da odur.

Küllî ve cüz'î: "İnsan" dendiği zaman insan nevi bir bütün olarak hatıra gelir; yâni küllî bir mana anlaşılır. Her bir insan ise o küllînin bir ferdidir. Üstat Hazretlerinin **"tecerrüt sırrını"** açıklarken verdiği örneği konumuza tatbik edebiliriz:

"Meselâ, iğne gibi bir balık, balina balığı gibi, o mahiyet-i mücerredeye mâliktir; bir mikrop, bir gergedan gibi, mahiyet-i hayvaniyeyi taşıyor."(2)

Balık dendi mi bu mücerred bir mahiyettir, yâni bir manadır, bir nevin ismidir. Balina balığı ise o külli mananın cüz'i bir ferdidir ve müşahhastır.

Bu konuda alimlerimiz şöyle bir inceliğe de dikkat çekerler: Cüz'e küllün ismi verilmez; cüz'î ve küllî ise aynı isimle yad edilirler. Yâni, insanın bir organına, meselâ ayağına insan denilmez. Ama, bir tek insana da insan denilir, bütün insan nev'ine de.

Üstat hazretleri bu kavramları vahdaniyetin ispatında kullanıyor: Bir fert kimin mülkü, kimin sanatı ise onun dahil olduğu nevin tamamı da onun mülkü, onun mahlukudur (*cüz'-küll meselesinde bir organ kimin mahluku ise, onun ait olduğu beden de onun mahlukudur denilmiştir.*)

"Çünkü, herhangi bir şey zerreden âleme kadar vahdet ile muttasıf ve alâkadardır. Öyle ise, Sâni'de de vahdet var. Öyle ise, Sâni' Ehad'dir."

Bir insanın bütün organlarının vahdetinden bir tek beden ortaya çıktığı gibi (*cüz'-küll*), bir nevin bütün fertlerinin birlikte düşünülmesiyle de ayrı bir vahdet tablosuyla karşılaşılır. **Bu fertlerden birisini kim yaratmışsa, bir tek ferdini de o yaratmıştır** (*cüz'-küllî*).

Koyun dendi mi, bir koyunu kim yaratmışsa bütün koyunları yaratan da odur.

Atom dendi mi, bir atomdaki sistemi kim kurmuş ise, bütün atomları da o yaratmış ve tanzim etmiştir.

Hücre dendi mi, bir tek hücreye kim hayat veriyorsa, bütün hücreleri hayatlandıran da odur.

Ve nihâyet, yıldız dendi mi, bir yıldız kimin mülkü, kimin sanatı ise bütün yıldızlar âlemi de onundur.

Dipnotlar:

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Zeylû'l-Hubab.](#)

(2) bk. [Sözler, Yirmi Dokuzuncu Söz, İkinci Maksat.](#)